

2023'te Türkiye-Suriye İlişkileri: Hasar Tespiti ve Güven İnşası - Serhat Erkmen

2022 yılı Türkiye-Suriye ilişkilerinde bir dönüşümün başlangıç tarihi oldu. Aslında yıl boyunca “Türkiye, Suriye’de yeni bir askeri operasyon başlatacak mı?” tartışması sık sık yaşandı. Özellikle Haziran ve Kasım 2022’de yoğunlaşan bu tartışmaların neticesinde yeni bir operasyon başlamadı. Ancak, küresel, bölgesel ve yerel faktörler, Türkiye-Suriye ilişkilerinde yeni bir dinamizmi tetikledi. Bu dinamizmi üç ana eksenle tartışmak mümkündür.

boyunca Türkiye-Suriye ilişkilerini etkileyen birinci eksen, Ukrayna'daki savaşın Suriye'ye yansımaları oldu. Rusya, Ukrayna'da uzayan savaş nedeniyle Suriye'deki askeri varlığının önemli bir kısmını bu ülkeden çekmek zorunda kaldı. Suriye'de zayıflayan Rusya'nın yerini İran doldurmaya çalıştıkça, Türkiye Rusya için Suriye denklemine daha önemli hale geldi. Fakat Rusya, Türkiye'nin operasyon taleplerine olumlu bir yanıt vermedi. Tersine, operasyon olasılığı her gündeme geldiğinde, Ankara-Şam yakınlaşmasını sağlayabilmek için daha zorlayıcı

bir tavır takındı. Ukrayna'daki savaş Türkiye'nin Rusya ve ABD karşısında görece bir özerklik elde etmesini sağlamış olsa da bu özerklik dahi Türkiye'nin Suriye'de tek taraflı hareket etme olanağı bulmasını beraberinde getirmedi. Moskova'nın her seferinde iki devleti yan yana getirme isteğini daha güçlü dile getirmesi yıl sonuna doğru sonuç vermeye başladı.

İkinci

eksen, Suriye'nin içindeki yeni dengelerdi. İç savaşın başlamasının üzerinden 11 yıl geçti. Sonuçta, Esad Yönetimi'nin "ayakta kaldığı" genel kabul görür hale geldi. Ancak bu genel kabul Suriye'nin içinde yeni bir siyasal dizayn gerektiği gerçeğini değiştirmiyor. Yüzbinlerce kişi öldükten ve milyonlarca kişi ülkeden göç ettikten sonra hiçbir şey yaşanmamış gibi davranmak mümkün değildir. Bugün hala, Suriye Hükümeti ülkenin üçte birine yakın bir alana hükmedemiyor. Gelinek noktada iç savaşın bitirilebilmesi için Şam'ın karşısında üç ana engel olduğu söylenebilir: PKK/YPG terör örgütü, HTŞ terör örgütü ve Suriyeli muhalifler. Sonuçta iç savaşın bitirilerek uluslararası camiaya yeniden meşru bir aktör olarak dönebilmesi için Suriye Hükümeti'nin siyasi bir uzlaşma sürecine ihtiyacı bulunuyor. Bu siyasi uzlaşma sürecinin başlayabilmesi ise Şam'ın daha da güçlenmesiyle mümkün. Oysa, ülkenin petrol ve su kaynakları PYD'nin, Türkiye'ye açılan sınır kapıları muhaliflerin, Halep'i Akdeniz'e bağlayan yollar HTŞ'nin elindeyken Şam'ın güçlenmesi çok düşük bir olasılıktır. Bu nedenle, Suriye Hükümeti'nin en azından bir alanda ilerleme sağlama ve gücünü artırarak siyasi süreci başlatması gerekmektedir. 2022 yılında Suriye ekonomisinin yaşadığı krizlerin ana kaynağı enerji, üretim ve ticaret hatlarını kontrol altında tutmakta yaşadığı güçlüktü. Bu nedenle, 2022 Şam'a bir gerçeği çok ciddi olarak hatırlattı: Arap ülkeleriyle ilişkileri iyileştirme uluslararası meşruiyet açısından önemli olsa da ülkede tam hakimiyeti sağlamak için anahtar ülke Türkiye'dir.

Üçüncü

eksen ise, Türkiye'nin iç politikasında yaşanan değişim çerçevesinde tanımlanabilir.

Türkiye kamuoyu için Suriye meselesi on yıldan uzun süredir tartışılan bir konu olabilir. Fakat, Suriye meselesi tüm bu süre zarfında hiçbir zaman iç politikanın bu kadar önemli bir parçası haline gelmemiştir. 2023'te yaklaşan seçimler öncesinde Türkiye'deki Suriyelilerin varlığı birçok siyasi parti tarafından hükümete karşı öylesine güçlü bir koz olarak kullanılmaya başladı ki, Türk hükümeti 10 yılı aşkın bir süredir sürdürdüğü "mazlumlara ev sahipliği" söylemini "güvenli geri dönüşle" değiştirmek zorunda kaldı. Üstelik, halkın önemli bir kesiminin Suriye Hükümetiyle anlaşılması gerektiği konusundaki söylemine desteği de hükümeti bu konuda güçlü adımlar atma yoluna yönlendirdi.

Özetle,

2022'in bahar aylarından itibaren çatışmanın ne zaman ve nasıl olacağı aylarca tartışılrsa da son günlerinde diplomatik atak ana gündemi oluşturdu. Bu anlamda 2022 Türkiye-Suriye ilişkilerinde tam bir dönüşüm yılı oldu.

2023'te neler olabilir

2022'nin

son 15 gününde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Dışişleri Bakanı Mevlüt

Çavuşoğlu'nun ve Savunma Bakanı Hulusi Akar'ın açıklamaları 2023'te hızlı bir trafiğe girileceğinin ilk işaretleri olarak kabul edilebilir. Elbette iki ülke ilişkilerindeki gelişmeler taraflardan birisinin tek taraflı irade beyanları ve girişimleriyle bir yere varamaz. Bu nedenle, Suriye Hükümeti'nin beklenti ve çıkarları da dikkate alınmalıdır.

Suriye

Hükümeti ülkedeki iç savaşı tamamen sona erdirebilmek ve ülkenin tamamı üzerinde kontrolü sağlayabilmek için Türkiye'nin desteğine ihtiyaç duyacaktır. Bir

kere, Suriye Ordusu PYD'nin etki alanını sınırlandırabilmek için yeterli askeri güce sahip değildir. Benzer bir biçimde aynı durumun İdlib için de geçerli olduğu söylenebilir. Tüm bunların yanı sıra Suriye'nin kuzeyinde Türkiye'nin desteklediği muhalif grupların kontrol ettiği bölgelerin tekrar Şam'ın denetimine girmesi için de Türkiye-Suriye uzlaşısı şart görünmektedir. Fakat bu sürecin bugünden yarına hemen başlaması dünyadaki benzer örnekler dikkate alındığında pek de mümkün değildir.

İki

ülke ilişkilerinin son on yılı öylesine sert geçmiştir ki, herhangi bir uzlaşının gerçekleşmesi için yetkililerin bir araya gelmesi sadece başlangıç adımının atılması olarak görülmelidir. İki ülke arasında güven inşa edilmeden somut adımlar atılmasının olanaksız olması, çok hızlı gerçekleşeceği düşünülen bazı gelişmelerin zamana yayılacağını gösterecektir. Bu nedenle 2022 Türkiye-Suriye ilişkilerinde "dönüşüm"ün başladığı yıl olarak tanımlamak mümkünse 2023'e ilişkin en önemli beklenti ise "güven inşası" ve "hasar tespiti" yılı olmasıdır.

İç

savaşlar doğaları gereği çabuk parlayabilen ve yayılma özelliği gösteren çatışma biçimleri olmasına rağmen sona ermesi uzun süren krizlerdir. Bu nedenle, 2011 yılında Türkiye-Suriye ilişkileri birkaç ay içinde bozulmuş olsa da bozulan ilişkinin tamirinin yıllar alması şaşırtıcı olmayacaktır.

Yılın

son günlerinde diyalog süreci gündeme geldiğinde Suriye'de hızla bir siyasal uzlaşma süreci, Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesinin başlaması, çatışmaların sona ermesi ve ülkenin yeniden imarına başlanması gibi ana hususlar tartışılmaya başlasa da gerçekte tüm bunların zamana yayılacağı söylenebilir. Her bir adımın beraberinde siyasal, toplumsal, askeri ve ekonomik maliyetleri de beraberinde getireceği düşünülürse bir seferde devasa adımlar atılması yerine bir yol haritasında uzlaşılması ve bu yol haritasının bazı güncellemelerle hayata geçirilmesini beklemek daha mantıklı olacaktır. Bu nedenle 2023'te Türkiye-Suriye ilişkilerinde gözlemlenebilecek en olası

gelişmeler silsilesi, bakanlar düzeyindeki görüşmelerin liderler seviyesine taşınabilmesi için karşılıklı tavizler içeren adımlar olabilir. Ancak, unutulmamalı ki, Türkiye ve Suriye'yi yeniden çatışmanın eşiğinden görüşme sürecinin başlamasına getiren bölgesel denklemdeki değişim olduğu kadar her iki ülkenin iç dinamiklerinde yaşanan hızlı dönüşümlerdi. Bu nedenle Ukrayna'daki savaşın gidişatından Türkiye'deki seçimlere, Suriye'deki ekonomik krizden, Irak'ta yaşanabilecek bir ABD-İran gerginliğine kadar tüm dinamikler 2023'te iki ülke ilişkilerini etkileyecektir.

Doç. Dr. Serhat Erkmen, 1975'te İstanbul'da doğmuştur. 1998 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. Yüksek Lisans ve Doktorası'nı aynı üniversitede tamamlayan Erkmen 2009'da Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde göreve başlayan Serhat Erkmen 2018 yılına kadar bu görevini sürdürdü. O tarihten itibaren Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Anabilim Dalı öğretim üyesidir. Serhat Erkmen aynı zamanda ASAM, ORSAM ve 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü gibi Stratejik Araştırma Merkezleri'nde çeşitli görevlerde bulunmuş ve bu çerçevede Irak ve Suriye'de çok sayıda saha çalışması yürütmüştür. Çoğu, Irak, Suriye ve terörizm konuları üzerine birçok araştırma, rapor ve akademik çalışması yayımlanmıştır.

Bu Yazıya Atıf İçin: Serhat Erkmen , “2023’te Türkiye-Suriye İlişkileri: Hasar Tespiti ve Güven İnşası ”, *Panorama*, evrimii Yayın , 23 Ocak 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/01/18/se/>

Telif@UIKPanorama. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.